

MESTNA KNJIŽNICA LJUBLJANA

Sabina Debevc

**UPORABNIKI IN UPORABA KNJIŽNIČNEGA KATALOGA:
PRIMER COBISS+**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Ljubljana, 2019

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana Sabina Debevc izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom:

Uporabniki in uporaba knjižničnega kataloga: primer COBISS+.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorice: Debevc Sabina

V Ljubljani, 29. 4. 2019

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Sabina DEBEVC

Naslov pisne naloge: Uporabniki in uporaba knjižničnega kataloga: primer COBISS+

Kraj: Ljubljana

Leto: 2019

Št. strani: 30

Št. slik: 11

Št. preglednic: 4

Št. prilog: 1

Št. strani prilog: 4

Št. referenc: 20

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v Mestni knjižnici Ljubljana.

Mentorici v času strokovnega usposabljanja: Mateja Klarić, Nataša Grubar Praček

UDK: 025.355:025.4.03

Ključne besede: knjižnični katalogi, uporabniki, OPAC, COBISS

Izvleček:

V okviru pisne naloge smo preučevali razvoj javno dostopnih knjižničnih katalogov in pričakovanja uporabnikov. Osredotočili smo se na njihove izkušnje s knjižničnimi katalogi in skušali razumeti, zakaj je vpliv spletnih iskalnikov tako spremenil pričakovanja glede delovanja knjižničnih katalogov. Pri razumevanju specifičnih uporabniških izkušenj smo se osredotočili na uporabo spletne aplikacije COBISS+, ki je v Sloveniji uporabnikom na voljo od leta 2016. V primerjavi s prejšnjo verzijo ponuja nekaj novih funkcij, zato nas je zanimalo, ali so nove možnosti iskanja pripomogle k večjemu zadovoljstvu uporabnikov. S spletno anketo smo pridobili mnenja uporabnikov COBISS+, z analizo pridobljenih rezultatov pa smo ugotavljali dejansko uporabo posameznih funkcij in njihov vpliv na uspešno iskanje. Rezultati so pokazali, da uporabniki v katalogu v večini iščejo že znano gradivo in ga le redko uporabljajo za raziskovanje in brskanje. Delovanje in organiziranost kataloga poznajo nekoliko bolj, kot smo pričakovali, vendar ne poznajo vseh specifičnosti, v veliki meri pa še niso posvojili možnosti personalizacije oziroma prilagajanja aplikacije glede na svoje lastne potrebe. Izsledki raziskave predstavljajo podlago za nadaljnje izobraževanje uporabnikov o COBISS+. Izpostavljajo področja, kjer uporabniki potrebujejo usmeritve in dodatne razlage, ki bi lahko pripeljale do uspešnejšega iskanja informacij in enostavnejše uporabe.

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	NAMEN IN CILJI NALOGE	1
1.2	METODOLOGIJA	2
2	KNJIŽNIČNI KATALOGI	3
2.1	OD POPISA DO SPLETA	4
2.2	KATALOG KOT REZULTAT KATALOGIZACIJE	6
3	PRIČAKOVANJA UPORABNIKOV	7
3.1	VPLIV INTERNETA	8
3.2	OBETI ZA PRIHODNJE	10
4	COBISS+	11
5	RAZISKAVA	13
5.1	ANALIZA RAZISKAVE.....	14
5.1.1	Pogostost uporabe COBISS+	14
5.1.2	Namen uporabe COBISS+	16
5.1.3	Pregledovanje zadetkov	16
5.1.4	Iskalne poizvedbe in način iskanja	17
5.1.5	Uporaba funkcij v COBISS+.....	18
5.1.6	Poznavanje delovanja in možnosti COBISS+	19
5.1.7	Uspešnost iskanja in zadovoljstvo s COBISS+	20
5.1.8	Mnenje o dodatnih funkcijah v COBISS+.....	21
5.1.9	Demografski podatki	23
5.2	PREVERJANJE HIPOTEZ.....	24
5.3	PODLAGA ZA NADALJNJE DELO.....	26
6	ZAKLJUČEK	28
7	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA.....	29

KAZALO SLIK IN PREGLEDNIC

Slika 1: Pogostost uporabe COBISS+ (n = 377)	15
Slika 2: Razlogi za neuporabo COBISS+ (n = 26).....	15
Slika 3: Namen uporabe COBISS+ (n = 351)	16
Slika 4: Pregledovanje zadetkov (n = 351).....	17
Slika 5: Načini iskanja v COBISS+ (n = 351).....	18
Slika 6: Uporaba funkcij COBISS+ (n = 351).....	19
Slika 7: Uspešnost iskanja gradiva (n = 351)	21
Slika 8: Ocena zadovoljstva s COBISS+ (n = 351).....	21
Slika 9: Starost anketirancev (n = 351)	23
Slika 10: Spol anketirancev (n = 351)	24
Slika 11: Status anketirancev (n = 351).....	24
Preglednica 1: Rezultati anketnega vprašanja o uporabi podatkov za iskanje	17
Preglednica 2: Trditve o COBISS+	20
Preglednica 3: Ocena funkcij, ki bi izboljšale uporabo COBISS+.....	22
Preglednica 4: Predlog osnutka načrta delavnice	27

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik	I
-------------------------------------	---

ZAHVALA

Zahvaljujem se Mestni knjižnici Ljubljana za karierno priložnost, ki mi je omogočila nove izkušnje in znanje. Zahvaljujem se mentoricama Mateji Klarić in Nataši Grubar Praček za vse nasvete, usmeritve, spodbude in ostalo strokovno pomoč v času izdelave pisne naloge.

1 UVOD

Knjižnice skušajo že od nekdaj slediti tehnološkemu razvoju in so kmalu po uvajanju računalnikov za obdelavo in izposojno knjižničnega gradiva uporabnikom ponudile javno dostopne knjižnične kataloge. Kljub temu se zdi, da je razvoj potem nekje zaostal in je postal svetovni splet s široko ponudbo raznovrstnih informacij močna konkurenca. Spletni iskalniki, ki omogočajo iskanje po neskončnih podatkih, so skorajda izpodrinili knjižnične kataloge kot vire informacij. Kljub temu knjižnice še vedno skušajo oblikovati kataloge, ki bodo uporabnikom prijazni in bodo hitro ter enostavno ponudili želene informacije. Bogastvo v knjižničnih zbirkah, ki jih odslikavajo knjižnični katalogi, je treba predstaviti na ustrezen način, ki bi uspešno zadovoljil informacijske potrebe uporabnikov.

K uspešnejšemu iskanju lahko s svojim delom pripomorejo tudi knjižnice oziroma knjižničarji. Izobraževanje in opismenjevanje uporabnikov predstavlja pomembno nalogo knjižnic. V Mestni knjižnici Ljubljana tako organiziramo številne delavnice, tečaje in ostala izobraževanja z različnih področij. Uporabnikom so na voljo računalniški in jezikovni tečaji, ustvarjalne delavnice, organizirana je borza znanja, kjer se lahko naučijo raznolikih veščin, vsakodnevno pa posameznike izobražujemo za samostojno uporabo knjižnic in knjižničnih katalogov. V Knjižnici Bežigrad¹ smo izvedli tudi skupinsko delavnico uporabe aplikacij COBISS+ in mCOBISS. V želji po uporabnikom prilagojenih delavnicah bomo na podlagi rezultatov te raziskovalne naloge še bolje razumeli uporabniške izkušnje in prepoznali področja, ki jih je treba podrobneje proučiti. Razumevanje vedenja uporabnikov je ključnega pomena za oblikovanje in načrtovanje ustreznih programov izobraževanj.

1.1 NAMEN IN CILJI NALOGE

Namen pisne naloge je orisati uporabniške izkušnje s COBISS+, oceniti poznavanje in uporabo funkcij, prepoznati, kaj uporabniki pričakujejo od kataloga, ter pripraviti osnutek načrta izvedbe delavnic o uporabi omenjene aplikacije. V prvem delu naloge bodo predstavljeni razvoj knjižničnih katalogov, nekatere študije uporabnikov in novosti v prenovljeni verziji spletne aplikacije COBISS+. Ta del bo služil kot osnova za nadaljnje razumevanje vedenja uporabnikov. Drugi del naloge bo zajemal analizo rezultatov, pridobljenih na podlagi spletne

¹ Knjižnica Bežigrad je ena izmed območnih enot Mestne knjižnice Ljubljana.

ankete o uporabi COBISS+. Rezultati bodo služili preverjanju postavljenih hipotez, obenem pa bodo tudi podlaga za pripravo ustreznega načrta izvedbe delavnic o COBISS+, namenjenih uporabnikom.

Cilj pisne naloge je predstaviti izkušnje, ki jih imajo uporabniki s COBISS+. Ugotoviti želimo, kako uspešno je njihovo iskanje in na kakšen način iščejo v katalogu, kje se jim morda zatakne, katere funkcije aplikacije COBISS+ uporabljajo in kaj bi jim po njihovem mnenju še lahko ponudila. Z vpogledom v uporabniško izkušnjo lažje razumemo uporabnike in jim tudi bolje pomagamo tako pri vsakodnevnem delu v knjižnici kot tudi pri skupinskih način poučevanja oziroma informacijskega opismenjevanja.

S pisno nalogo želimo ugotoviti:

1. kako pogosto uporabniki uporabljajo COBISS+,
2. za kakšne namene uporabljajo COBISS+,
3. ali poznajo funkcionalnosti COBISS+,
4. kako uspešno je njihovo iskanje v katalogu,
5. kakšno je splošno zadovoljstvo uporabnikov s posodobljeno verzijo COBISS+,
6. kaj si še želijo od knjižničnega kataloga.

Skozi pisno nalogo želimo preveriti naslednje hipoteze:

H1: Uporabniki v katalogu v večini iščejo že znano gradivo in preverjajo njegovo dostopnost v knjižnicah. Redko v njem brskajo, raziskujejo ali iščejo vire informacij na določeno temo.

H2: Uporabniki uporabljajo glavne funkcije spletne aplikacije COBISS+, vendar njenega delovanja in organiziranosti podrobneje ne poznajo.

H3: Uporabniki si želijo večje prilagajanje kataloga njihovemu iskanju, podrobnejše opise gradiva, vpogled v samo gradivo, personalizacijo in priporočilne vsebine.

1.2 METODOLOGIJA

V teoretičnem delu naloge bomo kot metodo dela uporabili tekstovno analizo virov. S povzemanjem in primerjavo različnih virov literature bomo predstavili zgodovino razvoja katalogov, pomen kataloga pri posredovanju znanja in dosedanje raziskave o izkušnjah uporabnikov s katalogi. V okviru raziskovalnega dela bomo uporabili kvantitativno metodo raziskovanja. S spletno anketo bomo pridobili potrebne statistične podatke. Vprašanja bodo

zaprtega tipa, vendar bodo pri nekaterih ponujala možnost navedbe specifičnega mnenja. Podatke, pridobljene z anketo, bomo analizirali in jih uporabili za preverjanje postavljenih hipotez. Iz izsledkov bomo oblikovali predloge za delo z uporabniki.

Pri spletni anketi, ki se lahko preprosto širi po spletu, je težko nadzorovati vzorec anketirancev. Cilj je pridobiti čim večje število uporabnikov COBISS+, ker pa se lahko na anketo odzovejo tudi nepoznavalci oziroma neuporabniki, bomo te že na začetku izločili s selekcijskim vprašanjem in jih napotili k zaključku vprašalnika. Spletna anketa bo dostopna na internetnem naslovu, povabila k izpolnjevanju pa bodo v prvi vrsti naslovljena na knjižnice s prošnjo, da k sodelovanju povabijo svoje uporabnike. Objava ankete ne bo omejena na lokacijo, ampak jo bodo lahko reševali vsi, ki bodo do nje pridobili dostop. Zaradi poenostavljene oblike vzorčenja končnih ugotovitev ne bomo mogli posplošiti na celotno populacijo, vendar nam bodo izsledki lahko kljub temu pomagali pri izobraževanju uporabnikov, prikazali področja, vredna pozornosti, in orisali uporabniške izkušnje s COBISS+.

2 KNJIŽNIČNI KATALOGI

Knjižnični katalog predstavlja popis zbirke knjižničnega gradiva, do katerega imajo poleg knjižničarjev prost dostop tudi uporabniki knjižnice. Katalog je podatkovna zbirka, ki jim pomaga ugotoviti, ali je med gradivom knjižnice tudi tako, ki bi odgovorilo na njihova vprašanja ali rešilo njihove informacijske zahteve. Programska oprema, s katero se uporabniki pri tem srečajo, je javno dostopen katalog ali t. i. OPAC.² Uporabniki se po znanju, izkušnjah in potrebah med seboj lahko precej razlikujejo, zato uporaba ni za vsakogar enostavna in hitra. Računalniški katalogi sicer imajo na voljo različne vmesnike, ki želijo zmanjšati in zabrisati vrzeli v znanju uporabe, vendar so kljub izjemni bogati ponudbi podatkov včasih prezahtevni in ne rešijo vseh informacijskih potreb (Žumer, 2004, str. 106).

V Izjavi o mednarodnih katalogizacijskih načelih (2009) je jasno poudarjeno, da mora biti katalog za uporabnika praktično in učinkovito orodje. V okviru ciljev in funkcij mora uporabniku omogočiti, da:

- najde bibliografske vire v zbirki s pomočjo iskanja prek atributov posameznih entitet in odnosov med njimi,

² OPAC je angleška okrajšava za Online Public Acces Catalogue.

- identificira bibliografski vir (tj. da ugotovi, ali je našel tisto, kar išče),
- izbere bibliografski vir, ki ga potrebuje (izbere vir, ki ustreza njegovim zahtevam),
- pridobi opisano enoto ali dostop do nje oziroma pridobi normativne ali bibliografske podatke oziroma dostop do njih,
- se giblje in raziskuje znotraj in zunaj kataloga (Izjava o mednarodnih katalogizacijskih načelih, 2009).

Navedeni cilji v ospredje postavljajo potrebe in zahteve uporabnikov. Katalogi morajo ustreči svojim uporabnikom, ki želijo informacije iskati v okviru svojih sposobnosti in si zagotoviti ustrezne vire.

Skozi zgodovino sta se izoblikovali dve glavni funkciji kataloga: iskalna in zbirna. Iskalna funkcija pomeni, da v katalogu hitro in enostavno najdemo želeno gradivo, zbirna funkcija pa uporabniku omogoča, da na enem mestu zbere podatke o gradivu, ki ima določene skupne značilnosti (npr. vsa dela enega avtorja ali na določeno temo) (Petek, 2000, str. 138; Značka, 2001, str. 6). Raziskave o proučevanju uporabnikov z vidika iskanja v katalogih so pokazale, da jih večina potrebuje le iskalno funkcijo, saj prevladuje iskanje določenega gradiva, ki ga uporabniki že poznajo. Zbirna funkcija pa se v katalogih uresničuje le posredno. Na enem mestu se sicer zberejo avtorjeva dela in izdaje dela, vendar so odnosi med posameznimi zapisi uporabnikom brez bibliografskega znanja lahko popolnoma nejasni (Petek, 2000, str. 144–146).

Katalog je sicer pripomoček, namenjen uporabnikom, vendar se zdi, da je uporabnejši za knjižničarje. Pomaga jim pri usklajevanju nabave, služi kot pripomoček za katalogizacijo in ugotavljanje značilnosti knjižnične zbirke (Žumer, 2004, str. 107). Katalog, takšen ali drugačen, je nepogrešljiv element v delovnem procesu knjižnice in knjižničarjev, vendar pa bi moral biti namenjen uporabniku. Tudi Saye in Šauperl (2002, str. 131) jasno poudarita, da imajo prednost uporabniki, in nadaljujeta, da tudi knjižnice obstajajo zaradi uporabnikov in za njih.

2.1 OD POPISA DO SPLETA

Skozi zgodovino sta se oblika in vsebina katalogov spreminjali, na kar so vplivali tudi njihovi uporabniki (Saye in Šauperl, 2002, str. 130). Kot prvi so se razvili t. i. knjižni katalogi. Kar nekaj stoletij so predstavljali orodje, ki je uporabnike informiralo o tem, katero gradivo knjižnica ima in kje v knjižnici je postavljeno. Zgodnji katalogi so bili sicer precej skopi z informacijami o gradivu. Bili so predvsem signaturni sezname s krajšimi vpisi, ki uporabnikom

verjetno niso bili v veliko pomoč. Tudi kasnejši katalogi z vpisi, razvrščenimi po imenih avtorjev ali z dodatnimi kazali naslovov in vsebine, ki so bili urejeni križno ali ločeno, uporabnikom niso ponujali zadovoljivih podatkov. Knjižnim so sledili listkovni katalogi. Prvi tak katalog je bil uveden v Franciji že leta 1792, vendar pa se je ta oblika katalogov kot najboljša uveljavila šele v drugi polovici 19. stoletja. Pri knjižnih in listkovnih katalogih je bilo zapisovanje omejeno s prostorom, zato so bili podatki o posameznem gradivu precej skromni. Zapisani so bili le najpomembnejši, ostale pa je bilo treba zaradi omejitve prostora izpustiti. Listkovne kataloge, ki so prevladovali do osemdesetih let 20. stoletja, so nato zamenjali računalniški. Današnji uporabniki lahko opravijo številne poizvedbe le s preprostim klikom z miško, v času listkovnih katalogov pa je bilo poizvedovanje po kataložnih predalih precej zamudnejše (Saye in Šauperl, 2002, str. 130–132).

V času okoli leta 1960 je prihajalo v ZDA in Evropi do vse večjega prizadevanja za izboljšanje učinkovitosti v knjižnicah. Razvoj telekomunikacijske infrastrukture je tudi knjižnicam omogočal avtomatizacijo delovnih procesov, od povsem na papirju osnovanih sistemov do sistemov z veliko procesorsko močjo in podatkovno zmogljivostjo. V tem obdobju je bil poudarek na doseganju večje učinkovitosti sistema in zmanjšanju stroškov, niso pa bile upoštevane potrebe uporabnikov. Minilo je precej časa, preden so knjižničarji spoznali, da lahko novi računalniški sistemi omogočijo iskanje in raziskovanje knjižnične zbirke tudi uporabnikom, ne le knjižničnemu osebju. Prvi računalniški katalog je leta 1978 najprej predstavila knjižnica Ohio State University, za njo pa v istem letu še splošna knjižnica v Dallasu. Kljub povsem enostavnim iskalnim mehanizmom so se pokazale prednosti avtomatiziranega sistema v primerjavi z listkovnim. Katalogi so se pričeli razvijati in v naslednjih dveh desetletjih je iskanje za uporabnike postalo enostavnejše in uporabnejše. Katalog je takrat predstavljal primarno orodje za raziskovanje, tehnologija pa je le prinesla spremembe in izboljšave v dobrobit uporabnika (Fons, 2016, str. 17–18).

S pojavom interneta v poznih devetdesetih letih so knjižnice hitro spoznale pomen svojih katalogov za uporabnike. Vzpostavljeni so bili katalogi, ki so bili na voljo na spletu. Za uporabnike je to sicer prineslo malo sprememb v funkcijah, ki so jih uporabljali pri iskanju, vendar je možnost dostopa do kataloga prek spletnega brskalnika kjerkoli in kadarkoli prinesla udobje in prilagodljivost (Fons, 2016, str. 18).

Od leta 2000 so knjižnice poskušale slediti trendom iskanja na svetovnem spletu oziroma s pomočjo internetnih brskalnikov. Le-ti so demonstrirali, da je iskanje lahko prilagojeno uporabniku, vendar pa knjižnični katalogi tej novi tehnologiji niso uspeli slediti. Knjižnični pristop s kompleksnimi ključnimi besedami in frazami ni bil nič kaj podoben sodobnemu iskalnemu vmesniku. Zavaljo izboljšav so bile knjižnice pripravljene eksperimentirati z novimi sistemi in ponudniki informacijskih sistemov. Kljub temu, da ti sistemi v osnovi niso temeljili na upravljanju z gradivom knjižnice, so le uspeli uvesti nekaj novih funkcij za uporabnike, kot so na primer boljše indeksiranje, rangiranje po relevantnosti in funkcija »ali ste morda mislili«, ki je ublažila napake pri črkovanju. Uvedene spremembe kljub temu niso mogle premostiti prepada med iskanjem po spletu in iskanjem po katalogu (Fons, 2016, str. 18–19).

2.2 KATALOG KOT REZULTAT KATALOGIZACIJE

Bibliografski zapisi v katalogu so odraz in rezultat katalogizacijskih pravil oziroma njihove prakse. Katalogizacija, ki predstavlja postopek popisa identifikacijskih podatkov gradiva, tako posredno oblikuje knjižnične kataloge. V Sloveniji se pri katalogizaciji uporablja *Prekat: priročnik za enostavno uporabo katalogizacijskih pravil* (2001), še vedno pa velja *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* (Verona, 1983, 1986). Pravila so bila izoblikovana v precej drugačnih časih, v času listkovnih katalogov, zato se pojavljajo vse večje potrebe po razvoju in sprejetju novih pravil za katalogizacijo. S posodobitvijo katalogizacijskih pravil lahko poenostavimo dodajanje informacij v katalog in obenem zagotovimo visoko kakovostne bibliografske podatke (Švab, 2018, str. 34).

Sodoben model FZBZ (Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise) iz leta 1998, ki ga je razvila mednarodna knjižničarska zveza IFLA³, ponuja temelje za prijazne in praktične knjižnične kataloge. Avtorja Saye in Šauperl (2002, str. 130) ga komentirata kot nekaj, kar lahko ponudi »boljši in sodobnejši bibliografski zapis – in to takega, ki združuje opisno katalogizacijo in vsebinski opis ter upošteva potrebe uporabnikov«. FZBZ so osnovale možnost podpore hierarhičnih odnosov, kar pomeni, da bodo javno računalniški katalogi z ustrezno platformo ponujali novo obliko bibliografskega opisa. Obstajajo sicer dvomi o implementaciji FZBZ v praksi, vendar je ideja, da bodo uporabniki lahko iz ptičje perspektive opazovali celotno

³ IFLA predstavlja angleško okrajšavo za International Federation of Library Associations and Institutions.

vrsto pojavnih oblik oziroma izdaj določenega dela, vsekakor izjemna (Saye in Šauperl, 2002, str. 140).

Na podlagi modela FZBZ je nastal tudi novi standard RDA (Resource Description and Access). Le-ta daje večji poudarek na uporabnike in postopke, ki jih izvajajo pri iskanju v katalogu. Nekatere države so že sprejele omenjeni standard, v Sloveniji pa se na prehod pripravljamo. Že v letu 2008 je Komisija za katalogizacijo za eno od prednostnih nalog označila prevod RDA, preučitev možnosti implementacije RDA v slovensko okolje ter pripravo predloga uporabe RDA kot nacionalnega katalogizacijskega pravilnika in ustreznega uporabniškega priročnika (Komisija za katalogizacijo, 2008; Švab, 2018, str. 34–35). Pri Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK) tako vseskozi stremijo k posodabljanju katalogizacijskih pravil v skladu s standardom RDA. V letu 2018 so bili procesi sicer nekoliko okrnjeni zaradi napovedanih sprememb standarda RDA. Začasno je bila ustavljena priprava priročnika za katalogizacijo in Izjave o uporabi RDA (Narodna in univerzitetna knjižnica, 2019a, str. 67). Preučevanje implementacije RDA je že zaključeno, v letu 2019 pa pri NUK-u kot prednostne cilje še vedno označujejo pripravo priročnikov za katalogizacijo, Izjave o uporabi RDA in delni prevod RDA. Vseskozi bodo javnost in strokovna telesa seznanjali z razvojem RDA in posodobitvami pravil za katalogizacijo (Narodna in univerzitetna knjižnica, 2019b, str. 44–46).

3 PRIČAKOVANJA UPORABNIKOV

O potrebnih spremembah v javno dostopnih katalogih, ki ne uspejo zadovoljiti pričakovanj uporabnikov, lahko beremo v številnih člankih s področja knjižničarstva. Uporabniki se še vedno soočajo s predolgimi nestrukturiranimi zadetki, napačnim razumevanjem ključnih besed in polj, ki jih uporablja sistem, s slabo podporo v procesu brskanja, oteženim prepoznavanjem ustreznih rezultatov in težavami z vrednotenjem rezultatov (Švab, 2018, str. 33–34). Želja knjižničarske znanosti je bolje zadovoljiti pričakovanja iskalcev informacij, ki so navajeni spletnih iskalnikov, preglednih spletnih strani knjigarn in povezav do celotnih besedil (Online catalogs, 2009, str. 2).

V poročilu raziskave organizacije OCLC (Online catalogs, 2009), ki je ugotavljala pričakovanja in potrebe uporabnikov knjižničnih katalogov, so zbrane zanimive ugotovitve. Pri raziskavi so uporabili metodo fokusnih skupin, pop-up raziskavo na WorldCat.org (11.151 odgovorov) in spletno anketo knjižničarjev. Glavne ugotovitve raziskave so:

- potek iskanja gradiva je ravno tako pomemben, če ne še pomembnejši od dejanskega najdenja,
- uporabniki preferirajo podatke o dostopnosti gradiva – kje in kako je gradivo na voljo ter če je na voljo takoj,
- uporabniki vidijo izboljšave kataloga tudi v smislu dostopa do celotnih besedil,
- uporabniki pričakujejo več vsebine, vključno s povzetki in kazalom vsebine,
- uporabniki pričakujejo možnost naprednega iskanja (ki podpira iskanje po področjih) in fasetne pomoči (lažje upravljanje z velikimi nabori rezultatov) (Online catalogs, 2009).

Za uporabnike ni pomembno samo, da pridejo do zelenega oziroma iskanega gradiva, ampak tudi, kako pridejo do njega in kakšna je njihova raziskovalna izkušnja. Uporabniki pričakujejo nezapleteno pot do pridobitve gradiva, takoj želijo vedeti, ali je izbrano gradivo dostopno in če je, kako do njega najhitreje priti. Uporabniki želijo, da jim katalog vrne zadetke na podlagi njihovih pričakovanj in da iz njih takoj prepoznajo relevantnost. Informacije, ki jih pričakujejo o gradivu, presegajo podatke o avtorju in naslovu, želijo obnove, odlomke, kazalo vsebine itd. (Online catalogs, 2009, str. 11).

3.1 VPLIV INTERNETA

Sodobni telekomunikacijski in računalniški sistemi, internetna omrežja, mediji in tehnologije so prinesle velike spremembe na področju posredovanja informacij. Knjižnice, ki so bile nekoč glavni vir informacij, se sedaj srečujejo z raznovrstno konkurenco, ki omogoča pridobivanje informacij vsakokrat takoj in kjerkoli. Vedno boljše in inovativne storitve na spletu so izoblikovale pričakovanja uporabnikov knjižnic, ki želijo podobno, kar izkušajo pri iskanju v spletnih brskalnikih, tudi pri interakciji s knjižničnimi katalogi. Knjižnice so vse bolj prisiljene bogatiti svoje kataloge, da bodo zadovoljile pričakovanja in želje svojih uporabnikov.

Da so pričakovanja uporabnikov tesno povezana s spletom in spletnimi iskalniki, so pokazale že različne raziskave. Novotny (2004) na primer povzema raziskavo, ki je pokazala, da je vpliv interneta in spletnih brskalnikov najočitnejši. Sodelujoči v raziskavi so pričakovali, da bo katalog deloval kot internetni iskalnik – da bo njihova iskalna poizvedba ustrezno interpretirana in da jim bo računalnik podal relevantne rezultate. Zanimive so bile ugotovitve ob oblikovanju iskalne poizvedbe. Uporabniki so bili presenečeni, ko so po premajhnem številu zadetkov iskalni zahtevi dodali še eno besedo, učinek pa je bil ravno obraten od zelenega.

Predvidevali so, da bo katalog deloval po principu delovanja spletnih iskalnikov, ki preiščejo milijone spletnih strani (Novotny, 2004, str. 525–533).

Nove generacije uporabnikov, ki so odrasle z računalniško tehnologijo in internetom, imajo visoke zahteve in vse manj potrpljenja za delo s knjižničnimi katalogi. Splet je izoblikoval njihov privzeti način iskanja informacij in takšnega pričakujejo tudi drugje (Merčun in Žumer, 2008, str. 55–56). Breeding (2006) to novo generacijo uporabnikov poimenuje generacija tisočletja (angl. Millennials). Gre za generacijo, rojeno okvirno med letoma 1980 in 2000, ki jo že od rojstva spremljata računalniška tehnologija in splet. Zanja je značilno, da:

- je navajena dobivati informacije hitro in iz različnih virov,
- nima tolerance do čakanja (pričakuje, da se bodo spletne strani hitro naložile),
- pričakuje grafične in visoko intuitivne uporabniške vmesnike,
- veliko bolj kot na tekst se odziva na grafiko in
- daje prednost komunikaciji v realnem času (Breeding, 2006).

Uporabniki želijo v knjižničnih katalogih izkusiti iskanje, podobno Googlovemu, in pridobiti informacije, ki takoj zadovoljijo njihove potrebe. Pričakovanja glede posredovanja informacij iz knjižničnih katalogov izhajajo iz izkušenj, ki jih dobijo na spletnih straneh. V procesu iskanja cenijo dodatne funkcije, ki izboljšujejo navigacijo in upravljanje z ogromnim številom zadetkov. Fasetno omejevanje in razvrščanje glede na izbrani vrstni red se jim zdi učinkovito in praktično, želijo pa si, da bi bili zapisi obogateni še z vsebino ali s celotnimi besedili. Tudi ta želja izvira iz uporabe internetnih brskalnikov, kjer so nam na voljo številni polni dokumenti ali pa vsaj njihovi celoviti in podrobni opisi. Uporabniki ne želijo zapravljati časa in energije za stvari, ki morda sploh ne ustrezajo njihovim željam (Online catalogs, 2009).

Glede na razširjenost uporabe spletnih iskalnikov se zdi, da so le-ti uspešnejši od javno dostopnih knjižničnih katalogov. Kljub prevladujoči uporabi spleta pa imajo uporabniki številne napačne predstave o delovanju različnih iskalnikov in procesiranju njihovih poizvedb. To lahko vodi do slabo oblikovanih poizvedb, nadalje pa do nezadovoljstva s sami iskalniki. Podobno pomanjkanje razumevanja je mogoče opaziti tudi pri uporabi knjižničnih katalogov, ki slabo luč usmerjajo na knjižnice (Yu in Young, 2004, str. 171–174).

3.2 OBETI ZA PRIHODNJE

Številne študije in pričakovanja uporabnikov so spodbujala spremembe, vendar se je razvoj katalogov od njihovega nastanka v sredini sedemdesetih let prejšnjega stoletja odvijal relativno počasi, saj se je dejansko implementiralo malo izboljšav. Vmesniki pogosto niso bili oblikovani v skladu z dejanskim načinom poizvedovanja uporabnikov, velikokrat pa so bile izboljšave le navidezne in niso prinesle sprememb temeljnih funkcij. Avtorici Merčun in Žumer (2008, str. 57) v letu 2008 še vedno podajata nekatere kritike na račun otežene uporabe in neučinkovitosti katalogov v primerjavi s trendi na spletu. Med najpogostejšimi kritikami katalogov izpostavljata:

- uporabo Boolovih operatorjev,
- pomanjkanje možnosti za brskanje,
- slab izpis zadetkov in možnosti navigacije med njimi,
- skromne zapise (Merčun in Žumer, 2008, str. 57).

Yu in Young (2004, str. 174) bi k temu dodali še pomanjkanje možnosti vnosa naravnega jezika, avtomatizirane preslikave v nadzorovan besednjak in preverjanje črkovanja. Omenjene funkcije so pogosto inkorporirane v spletne iskalnike in spletne knjigarne, v spletnih knjižničnih katalogih pa jih redko najdemo.

Knjižnični katalogi še vedno temeljijo na načelih, ki so bila zasnovana pred desetletji (nekatera načela sicer niso napačna), zaradi česar ne izkoriščajo potenciala, ki ga ponujata najnovejša tehnologija in splet. Uporabniki vse manj uporabljajo storitve kataloga, informacije pa iščejo drugje in na enostavnejši način. Katalogi sicer ponujajo odgovore na nekatera vprašanja uporabnikov, vendar je čas iskanja večkrat predolg. Knjižničarji, ki katalog uporabljajo vsakodnevno, so pri svojih poizvedbah uspešnejši, saj poznajo delovanje sistema in strukturo bibliografskih podatkov. Na drugi strani pa uporabniki tega znanja nimajo, zato neuspešne poizvedbe spremlja nezadovoljstvo. Katalog vse bolj uporabljajo le za preverjanje dostopnosti točno določenega in znanega gradiva, ne pa za brskanje in raziskovanje (Merčun, 2014, str. 144–145).

Kljub kritikam pa so katalogi vseeno »napravili korak naprej v razvoju in le še na daleč spominjajo na klasične knjižnične kataloge« (Merčun in Žumer, 2008, str. 64). Vsebine so obogatili z naslovnici, obnovami, priporočilnimi sezname ipd., ki uporabnikom ponujajo hitrejšo prepoznavo relevantnega gradiva. Pred nekaj leti je bila skromna še personalizacija,

vendar se ta uveljavlja vse pogosteje in priročneje. Nekoliko še zaostajajo pri uvedbi sodelovanja z uporabniki, in sicer v smislu dostopa do mnenja in priporočil drugih uporabnikov (Merčun in Žumer, 2008, str. 63–64).

Pri načrtovanju novosti je ključno upoštevanje uporabniških izkušenj in potreb. Spremembe je treba prilagoditi uporabnikom, da bodo te dejansko služile svojemu namenu. Dvomi o spremembah katalogov se pogosto pojavljajo zaradi t. i. generacije tisočletja, ki po zgledu spleta pričakuje intuitivna in funkcionalna orodja, svojega časa pa ni pripravljena posvetiti učenju in poglobljanju v delovanje katalogov. Če jim katalog ne bo ponudil zelenega, se bodo preprosto obrnili na druge vire. V interesu po ohranitvi uporabnikov so zato prilagoditve nujne, obenem pa bo zadovoljitev potreb omenjene skupine koristila vsem (Breeding, 2006; Merčun in Žumer, 2008, str. 63–64).

V želji po vzpostavitvi tehnološko naprednih, funkcionalnih, informativnih in uporabnih katalogov se v zadnjem času pojavlja vse več razprav in tudi sprememb, povezanih z bibliografskimi podatki oziroma njihovo infrastrukturo. Vse bolj se širi standard RDA, pod okriljem Kongresne knjižnice pa se je že začel razvoj novega formata zapisa BIBFRAME, ki temelji na načelih semantičnega spleta in za katerega pričakujemo, da bo nadomestil format MARC. Spremembe so vezane predvsem na konceptualni model FZBZ, ki se dopolnjuje še s FRAD (Funkcionalne zahteve za normativne podatke) in FRSAD (Funkcionalne zahteve za predmetne normativne podatke) (Merčun, 2014, str. 148–149).

Splet danes ponuja marsikaj in če se bo razvoj knjižničnih katalogov odvijal v pravo smer, se lahko spremenijo v pravo virtualno knjižnico, ki bo ohranila svoje uporabnike, hkrati pa privabljala tudi nove. Katalog ne bo služil le preverjanju dostopnosti izbranega gradiva, ampak lahko postane okolje, ob katerem bodo uporabniki preživljali svoj prosti čas, brskali, se srečevali in izmenjavali mnenja. Spremembe so nujne, vendar se ne bodo zgodile čez noč, saj bo potrebna celovita prenova, tj. od pravil in vmesnikov do novih formatov in prikazov informacij. Če bodo dobro izpeljane, bodo prinesle novo dimenzijo iskanja in knjižnične kataloge konkurenčno približale drugim posrednikom informacij.

4 COBISS+

V slovenskem prostoru deluje sodobna spletna aplikacija COBISS+, ki omogoča »dostop do vzajemne bibliografsko-kataložne baze podatkov, lokalnih baz podatkov knjižnic, vključenih v sistem COBISS ter drugih baz podatkov in informacijskih virov domačih ter tujih ponudnikov, dostopnih prek sistema COBISS« (Lah, 2018, str. 16). COBISS+, ki tako omogoča dostop do katalogov slovenskih knjižnic, je na voljo od konca leta 2016, in sicer kot nova različica COBISS/OPAC. Le-ta je bila uporabnikom na voljo vse od leta 1997, na VT-terminalih pa že od leta 1992. COBISS+ uporabnikom ponuja vpogled v zalogo gradiva vseh slovenskih knjižnic, vključenih v sistem COBISS, pregled izposojenega gradiva, podaljšanje roka izposoje in rezerviranje gradiva, medknjižnično izposajo ter še nekatere druge funkcionalnosti (Lah, 2018, str. 16–18).

V letu 2008 sta avtorici Merčun in Žumer (2008, str. 57) pripravili priporočilni seznam funkcij in vsebin, ki naj bi jih vključevali sodobni knjižnični katalogi. Nekatere izmed njih je z novo verzijo vključil tudi COBISS+, in sicer: predlogi črkovanja, razvrščanje po relevantnosti, fasetna navigacija, slike naslovnice, prijava v sistem in osebni podatki, shranjene poizvedbe itd. Nekatere konkretne novosti, vpeljane v COBISS+, natančneje navaja še Lah (2018, str. 18):

- sodobni grafični vmesnik, prilagojen tudi za mobilne naprave in naprave z zaslonom na dotik,
- podpora osebnim nastavitvam vmesnika ter trajno shranjevanje na osnovi profila Moj COBISS,
- možnost prijave z različnimi prijavnimi identitetami: prek računa Moja knjižnica ali prek računov Google, Facebook, Arnes AAI ter poljubnega e-poštnega naslova,
- možnost iskanja po več knjižnicah oziroma katalogih hkrati,
- pomoč pri iskanju s funkcijo samodokončanja in lematizacijo iskalnih izrazov,
- fasetno omejevanje, s katerim lahko pri iskanju omejimo nabor prikazanih zadetkov,
- pregled vključenosti serijskih publikacij v tuje baze podatkov,
- prikaz naslovnice knjig v rezultatih iskanja.

COBISS+ je sicer mogoče uporabljati brez kakršne koli prijave, vendar pa le-ta uporabniku omogoča razširjen nabor funkcionalnosti. S prijavo v profil Moj COBISS lahko uporabnik prilagaja uporabniški vmesnik v skladu s svojimi potrebami in tako nastavlja:

- privzeti način iskanja (osnovno, izbirno ali ukazno iskanje),
- privzete knjižnice pri iskanju (en ali več katalogov izbranih knjižnic),

- relevantnost rezultatov iskanja (prikaz rezultatov iskanja skladno z zahtevami uporabnika),
- napredne možnosti (nastavitve dodatnih funkcionalnosti pri iskanju – npr. prikaz rezultatov v različnih formatih in izvoz v Excel),
- pozicijo fasetnega menija (levo ali desno) in
- privzeto število prikazanih zadetkov na stran (Lah, 2018, str. 19–20).

Ena izmed glavnih novosti v COBISS+ je fasetna navigacija, ki je v prejšnji različici še ni bilo. Fasetni meni ponuja selekcijo zapisov, ki uporabniku olajša iskanje ustreznega gradiva. Na ta način je mogoče enostavno in hitro prilagoditi izpis zadetkov, kot dodatna možnost pa se v meniju pred tem izpiše še število zadetkov, ki bodo prikazani ob izbiri. V veliko pomoč je tudi novo vključena funkcija samodokončanja iskalne zahteve. Uporabnikom ob krajšem vnosu ponuja predloge za samodokončanje poizvedbe in s tem tudi hitrejša iskanja. Pojavlja se tudi t. i. funkcija »Ste morda iskali«, ki uporabniku ponuja ustreznejše iskalne pojme. Funkcija, ki je uporabnikom znana iz spletnih iskalnikov, bi s svojo nadgradnjo in razširitvijo lahko omogočila še lažje in učinkovitejše iskanje, posledično pa tudi večje zadovoljstvo s samim katalogom. Z novimi funkcijami COBISS+ postaja vse bolj podoben sodobnim posrednikom informacij (Lah, 2018, str. 24).

5 RAZISKAVA

Z raziskavo smo skušali orisati izkušnje uporabnikov s COBISS+. Anketna vprašanja so se nanašala na uporabo COBISS+, pogostost in način uporabe, zadovoljstvo s katalogom, uporabo funkcij, uspešnost iskanja ter poizvedovanje po funkcijah, ki bi si jih v knjižničnih katalogih uporabniki v prihodnje še dodatno želeli.

Raziskava je bila izvedena v obliki spletne ankete s pomočjo orodja Ika. Anketa je bila dostopna od 3. marca do 7. aprila 2019. K sodelovanju smo v prvi vrsti povabili slovenske splošne knjižnice, ki so nato na socialnih omrežjih svoje uporabnike povabile k sodelovanju. Povabila s povezavo do ankete smo posredovali tudi drugim organizacijam, med njimi nekaterim študentskim društvom, povezavo do ankete pa je kasneje delil tudi IZUM⁴ na svoji

⁴ Institut informacijskih znanosti Maribor.

spletni strani in socialnem omrežju. Z namenom doseganja čim večjega števila respondentov je bilo mogoče povezavo do ankete deliti tudi naprej.

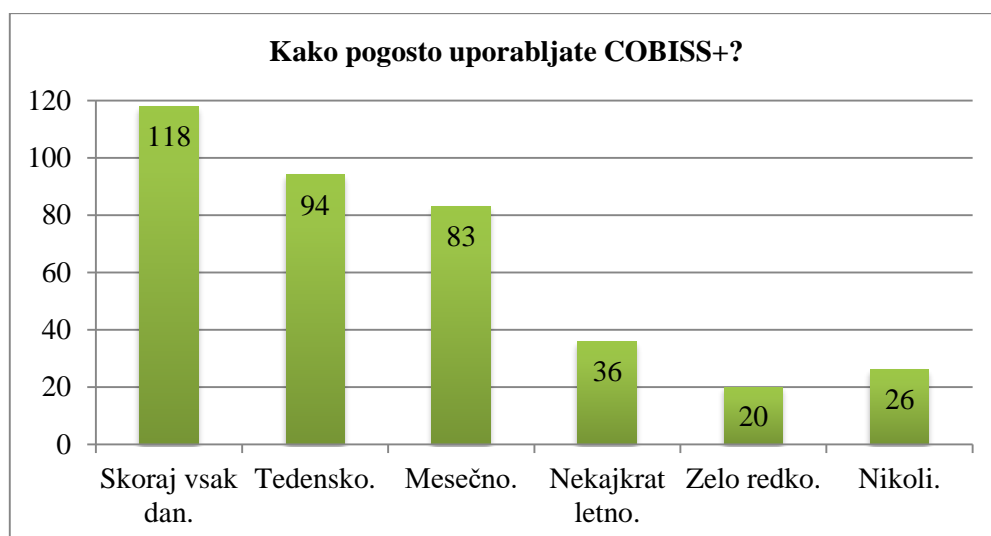
5.1 ANALIZA RAZISKAVE

V raziskavi je skupno sodelovalo 377 respondentov, ki so anketo izpolnili v celoti. Iz raziskave smo izločili tiste,⁵ ki v anketi niso odgovorili na vsa vprašanja. Od 377-ih smo na podlagi prvega vprašanja izločili oziroma do zaključka ankete preusmerili tiste respondente, ki COBISS+ ne uporabljajo. Le-teh je bilo skupno 26. Za njih bi bilo nadaljnje reševanje ankete nesmiselno. Uporabniki COBISS+, ki so anketo izpolnili v celoti, so odgovarjali na 13 vprašanj. Skupno število teh anketirancev je bilo 351. Vprašanja so bila zaprtega tipa, vendar je bilo pri določenih omogočeno zapisovanje dodatnih odgovorov pod oznako *Drugo*. Na ta način smo želeli uporabnike razbremeniti in obenem zainteresiranim omogočiti podajanje specifičnega mnenja. Anketni vprašalnik je dostopen v prilogi te naloge, v nadaljevanju pa je na voljo analiza rezultatov raziskave.

5.1.1 Pogostost uporabe COBISS+

Anketo smo začeli z vprašanjem o pogostosti uporabe COBISS+. Pogostost smo razdelili na šest kategorij, ki so jih lahko izbrali respondenti. Presenetljivo jih je največ izbralo odgovor, da COBISS+ uporabljajo vsak dan, kar predstavlja 31 %. Domnevamo, da so v anketi sodelovali predvsem respondenti, ki dobro poznajo COBISS+, med njimi tudi nekateri knjižničarji ter zvesti uporabniki knjižnic in njihovih storitev. Na ta način predvidevamo, da smo k izpolnjevanju ankete privabili uporabnike, ki poznajo številne funkcije, prednosti in slabosti knjižničnih katalogov (Slika 1).

⁵ Respondentov, ki ankete niso izpolnili do konca, je bilo skupno 71. V analizi smo njihove odgovore izključili.

Slika 1: Pogostost uporabe COBISS+ (n = 377)

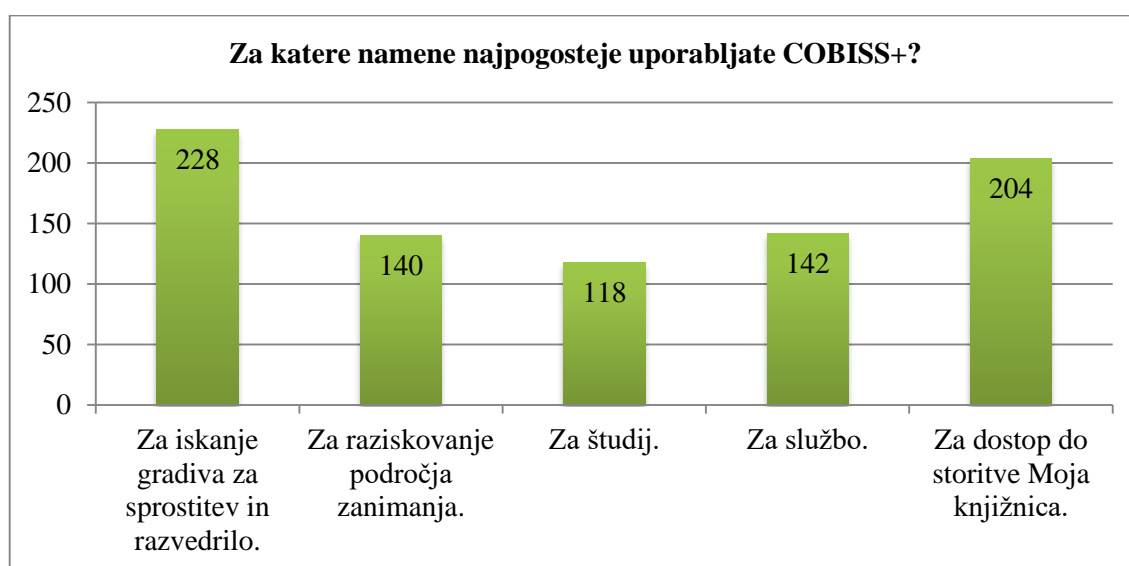
S prvim vprašanjem smo želeli tudi izločiti neuporabnike COBISS+. Skupno je bilo med 377-imi respondenti 26 neuporabnikov COBISS+, kar predstavlja 7 % vseh anketirancev. Le-ti so bili na podlagi odgovora, da nikoli ne uporabljajo omenjene spletne aplikacije, preusmerjeni na vprašanje o njihovih razlogih za neuporabo. Izbirali so lahko med štirimi odgovori in možnostjo, da zapišejo svoj lastni razlog. Slednjega ni izkoristil nihče, prav tako ni nihče izbral odgovora, da COBISS+ ne uporablja zaradi prezahtevnega vmesnika. 9 respondentov je odgovorilo, da niso imeli potrebe po iskanju gradiva, prav tolikšno število je bilo odgovorov, da aplikacije ne poznajo, 8 pa jih je odgovorilo, da jim pri iskanju informacij pomagajo knjižničarji. Po odgovoru na to vprašanje je bila za neuporabnike anketa zaključena (Slika 2).

Slika 2: Razlogi za neuporabo COBISS+ (n = 26)

5.1.2 Namen uporabe COBISS+

Pri drugem vprašanju smo anketirance povpraševali o njihovih razlogih oziroma namenu uporabe COBISS+. Izbirali so lahko med več možnimi odgovori. Največ anketirancev je izrazilo, da COBISS+ uporabljajo za iskanje gradiva za sprostitev in razvedrilo. Njihova uporaba torej ni vezana na zadovoljevanje nekih nujnih zunanjih potreb in zahtev, ampak to počnejo v prostem času in na svojo lastno željo. Precejšnje število anketirancev COBISS+ uporablja kot pot do storitve Moja knjižnica. Iz tega odgovora lahko ugotovimo, da jih več kot polovica (58 %) uporablja prej omenjeno storitev (Slika 3).

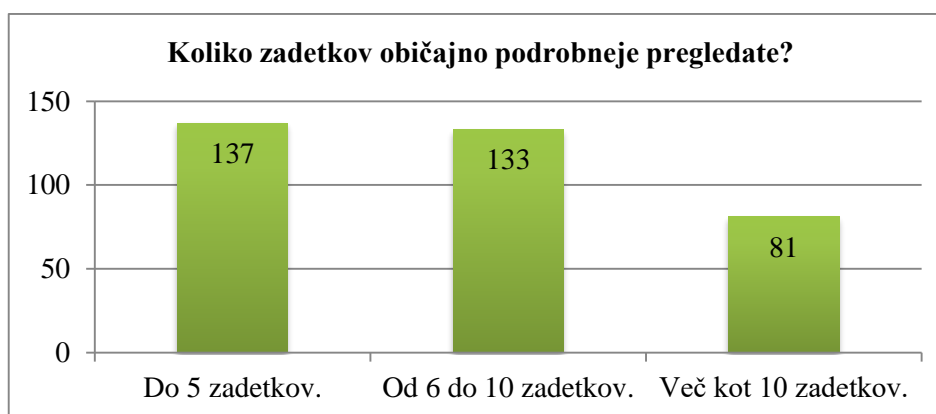
Slika 3: Namen uporabe COBISS+ (n = 351)

Pri tem vprašanju je bila ponujena tudi možnost, da anketiranci zapišejo dodatni odgovor. Izpostaviti gre odgovor, da katalog uporabljajo za preverjanje dostopnosti določenega gradiva v izbrani knjižnici. Navedla sta ga dva respondenta. Ostali odgovori so še bili: za iskanje otroških knjig, za rezervacije, za iskanje gradiva za poljudnoznanstveno branje in šolo, kar pa bi lahko umestili v predhodno podane odgovore.

5.1.3 Pregledovanje zadetkov

Ker smo želeli primerjati pregledovanje zadetkov v katalogih in ostalih spletnih iskalnikih, kjer so pričakovani ustrezni zadetki povsem na vrhu seznama, smo v anketi zastavili tudi vprašanje o številu pregledanih zadetkov. Na ta način smo želeli izvedeti, kako vztrajni in temeljiti so

uporabniki pri iskanju relevantnih informacij. Največ uporabnikov pregleda do 5 zadetkov (36 %), nekoliko presenetljivo pa je, da jih le nekaj manj pregleda od 6 do 10 zadetkov (35 %). Na podlagi vpliva uporabe in razširjenosti spletnih iskalnikov smo pričakovali, da uporabniki v večji meri pregledajo le prvih nekaj zadetkov. Iz tega lahko sklepamo, da se uporabniki morda zavedajo nekoliko drugačnega delovanja in funkcionalnosti knjižničnega kataloga ter tako svojemu iskanju relevantnih informacij namenijo več časa in truda kot pri iskanju v spletnih iskalnikih (Slika 4).

Slika 4: Pregledovanje zadetkov (n = 351)

5.1.4 Iskalne poizvedbe in način iskanja

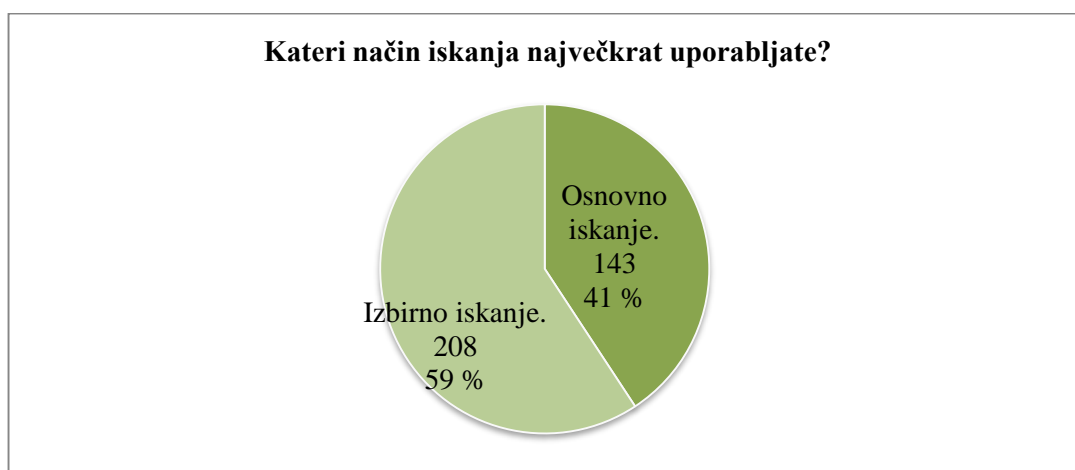
Za ugotavljanje iskalnih strategij uporabnikov COBISS+ smo povpraševali, po katerih podatkih največkrat iščejo v katalogu. Na voljo so imeli štiri odgovore: avtor, naslov, ključne besede – po vsebini, ključne besede – avtor in naslov ter leto izida. Rezultati kažejo, da anketiranci največkrat iščejo po naslovu gradiva. Več kot polovica (cca. 52 %) jih je na prvo mesto postavila naslov. Posredno to pomeni, da iskano gradivo poznajo ali so zanj že slišali in želijo preveriti njegovo dostopnost v knjižnicah. Na drugo mesto po pogostosti so anketiranci uvrstili iskanje po avtorju, najmanj pa pri oblikovanju svojih iskalnih poizvedb uporabljajo leto izida (Preglednica 1).

Preglednica 1: Rezultati anketnega vprašanja o uporabi podatkov za iskanje

S katerimi podatki največkrat iščete gradivo v katalogu?						
	1	2	3	4	5	Skupaj
Avtor	44	151	68	72	16	351
Naslov	183	69	62	25	12	
Ključne besede – po vsebini	65	52	68	132	34	

Ključne besede – avtor in naslov	48	71	118	82	32	
Leto izida	11	8	35	40	257	

COBISS+ omogoča tri načine iskanja: osnovno, izbirno in ukazno. Pri vprašanju o načinih iskanja smo izločili izbiro ukaznega iskanja, saj je precej zahtevno in ga v večini uporabljajo le nekateri knjižničarji. Anketirance smo tako spraševali o pogostosti uporabe osnovnega in izbirnega načina iskanja. Kar 59 % respondentov uporablja izbirno iskanje, kjer iskalne pojme vpisujejo v več ustreznih vnosnih oken. Predvidevali smo, da je delež uporabe osnovnega iskanja precej večji od izbirnega, vendar so rezultati pokazali nekoliko drugačno sliko. Čeprav spletni iskalniki ponujajo vnos poizvedb, podoben osnovnemu iskanju, uporabniki očitno v katalogu ne iščejo na povsem enak način. Razlog je morda v iskanju in poizvedovanju po točno določenem gradivu ali pa želijo svojo iskalno poizvedbo natančneje opredeliti in tako pridobiti ustreznejše zadetke (Slika 5).

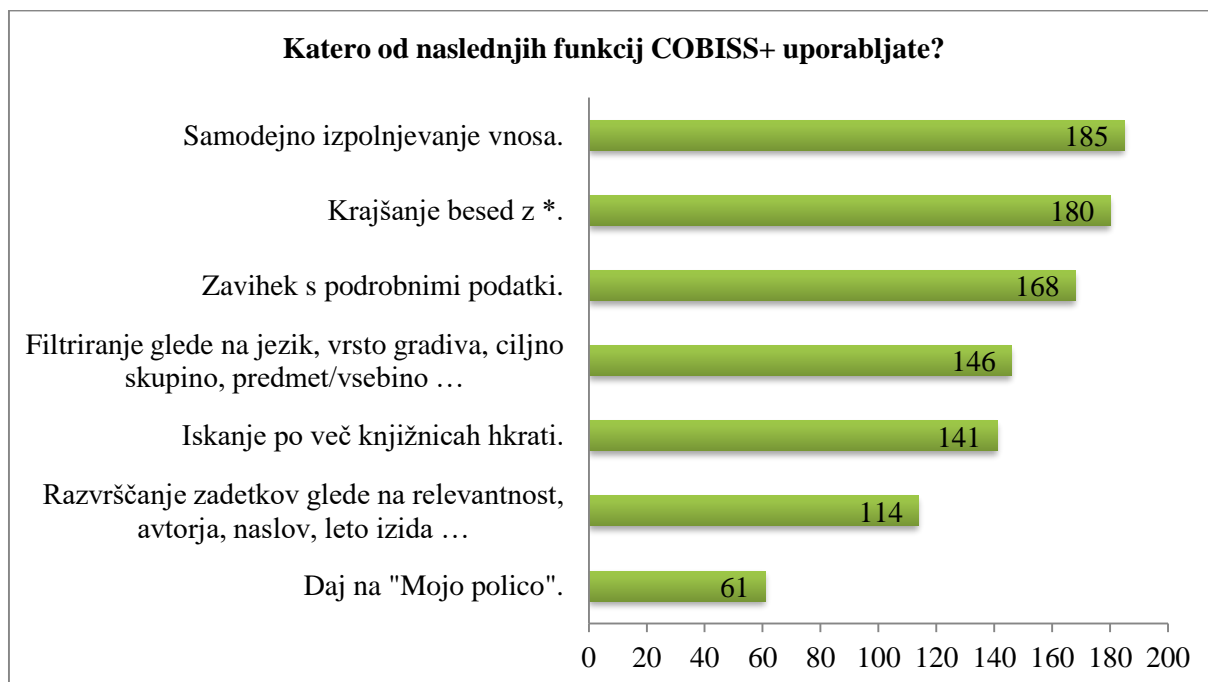
Slika 5: Načini iskanja v COBISS+ (n = 351)

5.1.5 Uporaba funkcij v COBISS+

V primerjavi s prejšnjo verzijo COBISS/OPAC je nova spletna aplikacija COBISS+ prinesla nekaj dodatnih funkcij. Z raziskavo smo želeli izvedeti, katere izmed njih respondenti dejansko uporabljajo. Navedli smo 7 funkcij, ki smo jim zaradi lažje predstave dodali še slikovne ponazoritve.⁶ Respondenti so lahko izbrali med več možnimi funkcijami in zapisali tudi tiste,

⁶ Pri odgovorih smo dodali slike tudi zaradi različnega poimenovanja funkcij. Predvideli smo namreč, da uporabniki morda ne razumejo strokovnega poimenovanja specifičnih funkcij, čeprav jih uporabljajo.

ki morda niso bile naštetje. Največ jih uporablja možnost samodejnega izpolnjevanja vnosa. Slednja je danes priljubljena v različnih spletnih in mobilnih aplikacijah, zato se zdi, da je tudi v katalogu več kot dobrodošla. Zelo pogosto je uporabljeno tudi krajšanje izrazov z simbolom *, kar pomeni, da uporabniki poznajo to specifiko delovanja. Skoraj polovica anketirancev pa poleg ostalih funkcij uporablja tudi filtriranje oziroma fasetno omejevanje. Približno podoben delež jih koristi tudi možnost iskanja po več knjižnicah hkrati. Najmanj jih uporablja t. i. funkcijo Daj na »Mojo polico«. Razlog v tem je morda, da je to edina izmed navedenih funkcij, ki zahteva prijavo v Moj COBISS in s tem omogoča personalizacijo. Poleg naštetih funkcij so respondenti v odgovorih navedli še nekatere ostale: več prikazanih zadetkov na stran, iskanje po določenem oddelku knjižnice in uporaba mobilne verzije (Slika 6).

Slika 6: Uporaba funkcij COBISS+ (n = 351)

5.1.6 Poznavanje delovanja in možnosti COBISS+

S podajanjem trditev o COBISS+ smo želeli ugotoviti poznavanje omenjene spletne aplikacije. Navedli smo šest trditev, pri katerih so respondenti lahko označili, da trditev drži, ne drži ali da ne vedo. Na prve tri trditve je večina anketirancev odgovorila pravilno. Uporabniki so tako v večji meri seznanjeni z uporabo malih in velikih črk pri oblikovanju iskalne poizvedbe, vedo, da z znakom * krajšamo besede in dobimo večje število zadetkov ter da se lahko posebne črke nadomesti z navadnimi. Večina jih je tudi ustrezno označila, da v okviru COBISS+ obstaja

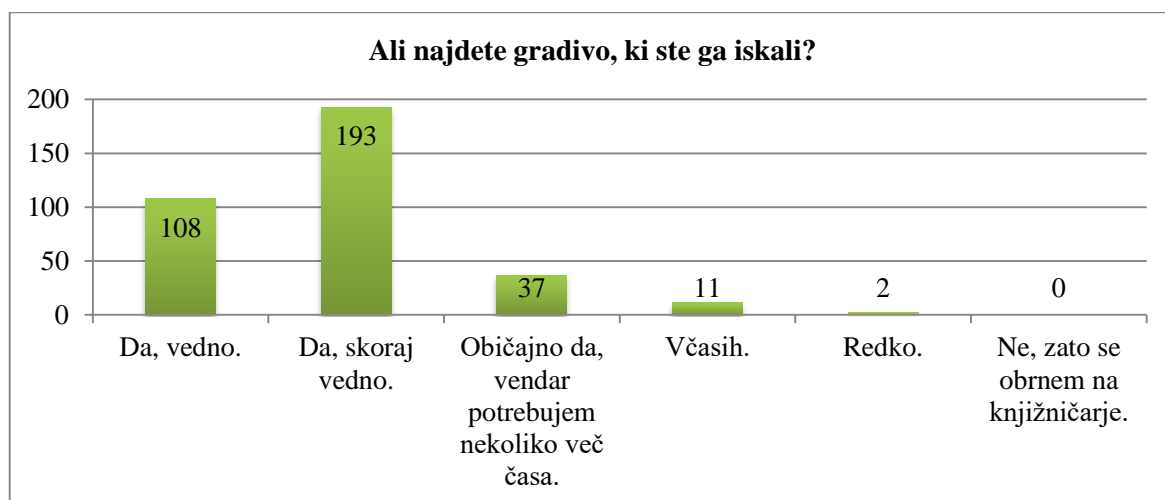
pomoč. Pri izbiri pravilnosti trditve o dodajanju pojmov iskalni poizvedbi in prikazu večjega števila zadetkov pa je presenetljivo večina odgovorila, da ta trditev drži. Sicer je trditev zastavljena precej zapleteno, vendar z namenom primerjave iskanja v internetnih iskalnikih. Iskalno poizvedbo res razširimo, vendar obseg zadetkov na ta način zmanjšamo, kar pomeni, da trditev ne drži. Številčno je zadetkov manj, čeprav morda bolj ustrezajo iskalni poizvedbi, kot če bi bila ta krajša. Presenetil je tudi delež anketirancev, ki ne vedo, ali je privzeti prikaz zadetkov res glede na datum izida. Le-teh je ravno polovica, približno ena tretjina pa ve, da ta trditev ne drži (Preglednica 2).

Preglednica 2: Trditve o COBISS+

V nadaljevanju je nekaj trditve o COBISS+. Označite, ali se vam zdijo spodnje trditve pravilne ali napačne.				
Podvprašanja	Odgovori			
	Drži	Ne drži	Ne vem	Skupaj
Vpisovanje malih in velikih črk vpliva na rezultat.	35 10 %	248 71 %	68 19 %	351 100 %
Z znakom * besede krajšamo in se tako izognemo manjšemu številu zadetkov.	190 54 %	65 19 %	96 27 %	351 100 %
Posebne črke (ü) lahko opustimo in jih nadomestimo z navadnimi (u).	196 56 %	21 6 %	134 38 %	351 100 %
Z dodajanjem pojmov iskalno poizvedbo razširimo in tako dobimo več zadetkov.	158 45 %	118 34 %	75 21 %	351 100 %
Privzeti prikaz zadetkov je glede na datum izida.	57 16 %	119 34 %	175 50 %	351 100 %
V COBISS+ je na voljo pomoč.	228 65 %	1 0 %	122 35 %	351 100 %

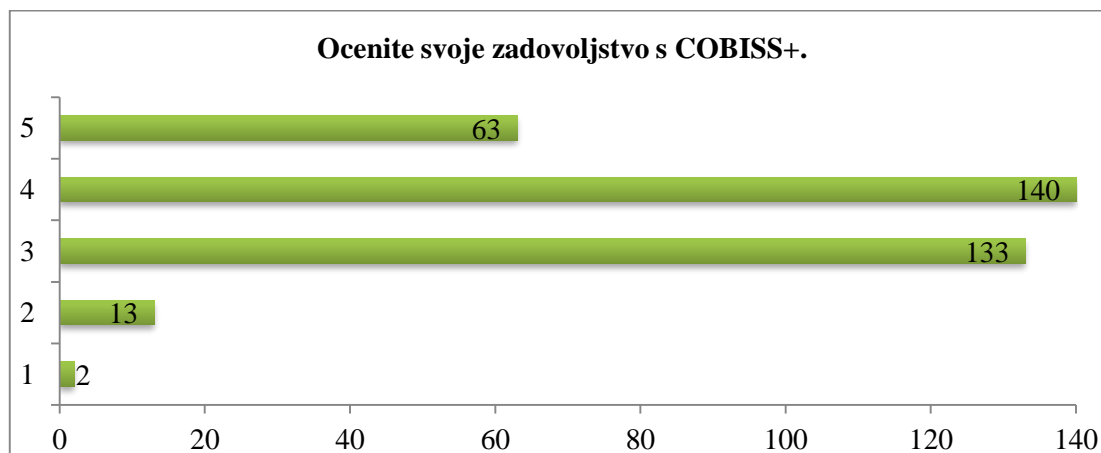
5.1.7 Uspešnost iskanja in zadovoljstvo s COBISS+

Če uporabniki najdejo iskano gradivo, bodo še naprej uporabljali katalog. Če pa njihovo iskanje ne pripelje do zelenih rezultatov ali če je to zapleteno in zahtevno, se po informacije v prihodnje verjetno ne bodo več vrnili. Z vprašanjem o uspešnosti najdenja gradiva smo tako želeli izvedeti, ali uporabniki v katalogu najdejo iskane informacije. 301 respondentov je odgovorilo, da gradivo vedno ali skoraj vedno najdejo, 37 jih za to potrebuje nekoliko več časa, 11 jih le včasih najde gradivo, 2 pa redko. V večini respondenti tako trdijo, da je njihovo iskanje uspešno, le približno 4 % ima pri tem večje težave (Slika 7).

Slika 7: Uspešnost iskanja gradiva (n = 351)

Z uspešnostjo iskanja je tesno povezano tudi samo zadovoljstvo z uporabo COBISS+. V enem izmed vprašanj smo tako povpraševali tudi po tem. Anketiranci so lahko svoje zadovoljstvo izrazili s standardno lestvico ocen od 1 do 5. Najpogosteje so respondenti izbrali oceno 4, kar pomeni, da katalog v večini zadovoljuje pričakovanja in potrebe uporabnikov. Povprečje zadovoljstva je 3,7 (Slika 8).

Slika 8: Ocena zadovoljstva s COBISS+ (n = 351)

5.1.8 Mnenje o dodatnih funkcijah v COBISS+

Glede na raznovrstno ponudbo funkcij v spletnih iskalnikih smo v okviru ankete povpraševali tudi po mnenju o vključenosti nekaterih dodatnih funkcij v COBISS+. Navedli smo nekaj funkcij, ki jih imajo spletne knjigarne, nekatere podatkovne baze ali spletni iskalniki. Presenetljivo za nobeno izmed funkcij ne prevladuje mnenje, da bi lahko zagotovo pripomogla

k enostavnejši in prijaznejši uporabi. Še največji delež je opaziti pri možnosti predogleda nekaterih strani gradiva (19 %). Največ anketirancev je izrazilo, da vizualno privlačnejši videz ne bi pripomogel k lažji in prijaznejši uporabi kataloga. Največji deleži neopredeljenih⁷ so se pojavili pri možnosti, ki omogoča vpogled v kazalo vsebine, pri funkciji »Ali ste morda mislili«, pri možnosti dostopa do mnenja in ocen o gradivu ter pri možnosti neposrednega citiranja. Zdi se, da omenjene funkcije uporabnikom ne bi nujno prinesle občutnega povečanja zadovoljstva. V večini so uporabniki dokaj neopredeljeni do vpliva posameznih funkcij na izboljšanje uporabe COBISS+ (Preglednica 3).

Preglednica 3: Ocena funkcij, ki bi izboljšale uporabo COBISS+

Ocenite, kaj bi po vašem mnenju pripomoglo k enostavnejši in prijaznejši uporabi COBISS+.						
Podvprašanja	Odgovori					
	Zagotovo ne	Ne	Mogoče	Da	Zagotovo da	Skupaj
Kazalo vsebine pri podatkih o gradivu.	7 2 %	28 8 %	189 54 %	90 26 %	37 10 %	351 100 %
Funkcija "Ali ste morda mislili".	9 3 %	47 13 %	129 37 %	113 32 %	53 15 %	351 100 %
Vizualno privlačnejši izgled.	16 5 %	111 32 %	100 28 %	88 25 %	36 10 %	351 100 %
Predogled nekaterih strani gradiva.	6 2 %	29 8 %	114 33 %	135 38 %	67 19 %	351 100 %
Ocene/mnenja o gradivu.	10 3 %	67 19 %	123 35 %	115 33 %	36 10 %	351 100 %
Predlogi sorodnega gradiva (priporočena literatura).	1 0 %	25 7 %	84 24 %	177 51 %	64 18 %	351 100 %
Možnost neposrednega citiranja virov.	4 1 %	46 13 %	119 34 %	118 34 %	64 18 %	351 100 %

Tudi pri tem vprašanju so imeli respondenti na voljo vnos odprtega tipa odgovora pod opcijo *Drugo*. Precej izmed navedenih odgovorov bi bilo možno uvrstiti v že navedene funkcije (npr. boljše barve in večje slike, najdeno gradivo kljub tipkarski napaki oz. samodejno popravljanje napak, funkcija citiranja ...). Izpostaviti pa velja nekatere ostale navedbe:

- združevanje različnih izdaj,⁸

⁷ S tem mislimo izbiro odgovorov *mogoče*.

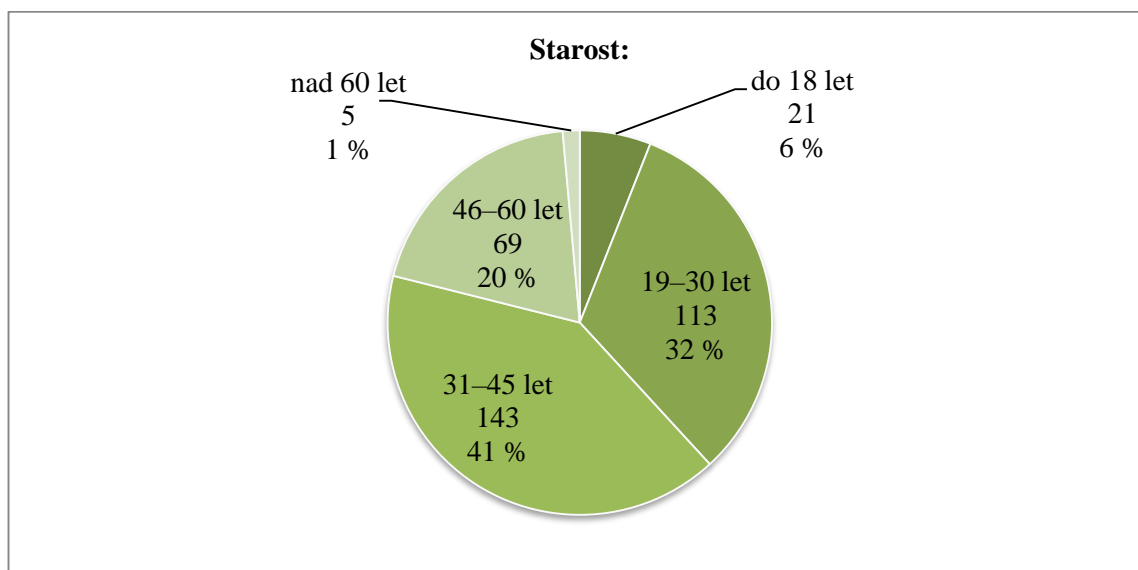
⁸ Združevanje izdaj COBISS+ deloma že pokriva z možnostjo »Vse izdaje in prevodi« v okviru podatkov o posameznem gradivu.

- filtri na prvem nivoju iskanja,
- možnost razvrstitve zadetkov glede na status izposoje,
- možnost izbire oziroma filtra priporočene starosti otroka.

Naštete ideje se zdijo zanimive in bi lahko bile v prihodnje vključene v COBISS+. Nekaj anketirancev je zapisalo tudi funkcije, ki jih že sedaj ponuja, vendar jih očitno še ne poznajo. Med njimi so privzeta izbira knjižnice (s prijavo v Moj COBISS lahko to možnost vključimo v svoj privzeti način iskanja), kratka navodila, pregled zgodovine izposoje (vpogled je omogočen s prijavo v Mojo knjižnico) in slike naslovnice, ki pa so že na voljo pri določenem gradivu.

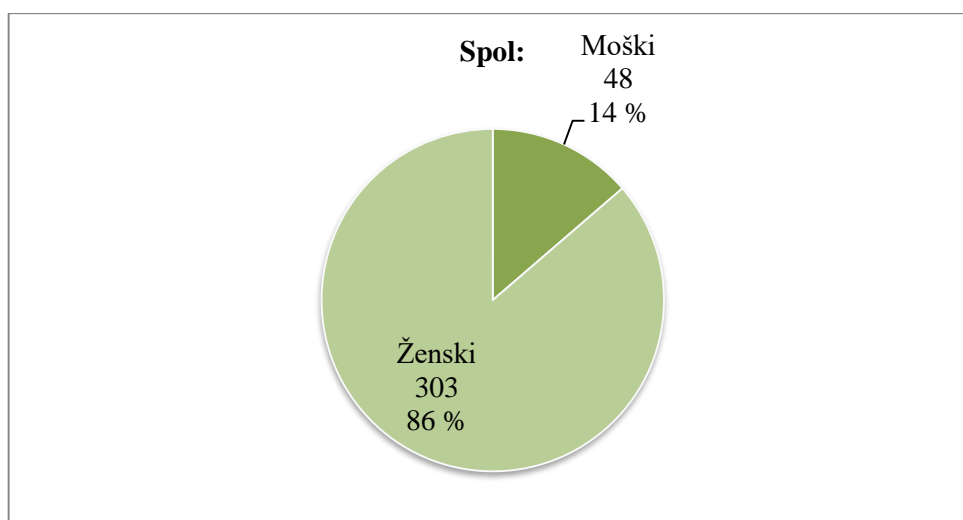
5.1.9 Demografski podatki

Na koncu smo poizvedovali še po splošnih demografskih podatkih z namenom okvirnega orisa vzorca anketirancev. Anketo je izpolnilo največ oseb, starih med 31 in 45 let. Najmanj jih je anketo izpolnilo s starostjo nad 60 let, kar morda odraža dejstvo, da generacija starejših manj pogosto koristi informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (Slika 9).

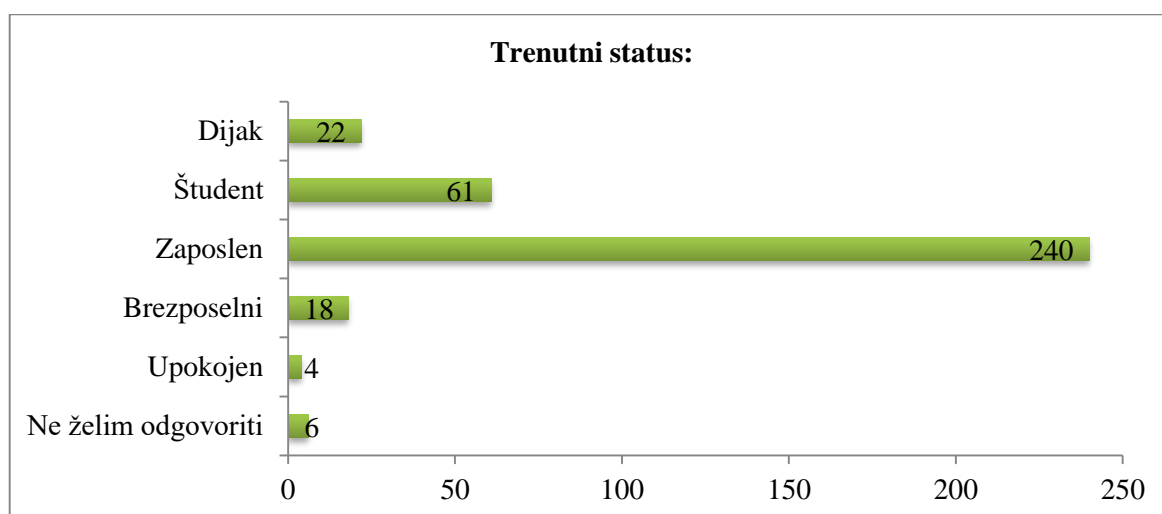
Slika 9: Starost anketirancev (n = 351)

Poizvedovali smo tudi po spolu, čeprav se je izkazalo, da je za raziskavo ta podatek skorajda nerelevanten in ne odraža posebnosti uporabniške izkušnje določene spolne skupine. Anketo je izpolnilo precej več žensk kot moških (Slika 10).

Slika 10: Spol anketirancev (n = 351)

V zadnjem vprašanju ankete nas je zanimal še status anketirancev, ki lahko posredno odraža uporabnike COBISS+. Občutno izstopajo zaposlene osebe, najmanj pa je upokojencev. Pričakovali smo večje število študentov, saj smo predvidevali, da informacije, ki jih ponuja COBISS+, uporabljajo pri opravljanju študijskih obveznosti (Slika 11).

Slika 11: Status anketirancev (n = 351)

5.2 PREVERJANJE HIPOTEZ

V okviru prve hipoteze smo predvidevali, da uporabniki v katalogu v večini iščejo že znano gradivo ter da le preverjajo njihovo razpoložljivost v knjižnicah. Katalogi v prvi fazi nudijo bibliografske podatke o gradivu in njihovi dostopnosti. Cilj kataloga pa ni zgolj lociranje

specifično določenega gradiva, ampak postati okolje, ki je s širokim naborom informacij podlaga za raziskovanje in vir znanja. Kot kažejo rezultati raziskave, uporabniki v večini iščejo predvsem po naslovu, kar pomeni, da gradivo poznajo. Uporabljajo tudi iskanje s ključnimi besedami, vendar precej redkeje. Vzrok za to je lahko tudi specifičnost oblikovanja in uporabe ključnih besed v katalogih, ki včasih uporabnikom niso znane. Kljub temu da katalog v prvi vrsti ne služi raziskovanju in brskanju, lahko rečemo, da je koristen, saj uporabnike vodi in usmerja do želenega gradiva. Prvo hipotezo lahko torej potrdimo.

Druga hipoteza je predpostavljala, da uporabniki uporabljajo predvsem glavne funkcije aplikacije COBISS+, vendar pa njenih specifičnosti, delovanja in organiziranosti v večji meri ne poznajo. Ker so katalogi posebni viri informacij, tudi delujejo na poseben način. Kot rezultat katalogizacije ponujajo ogromno podatkov, na drugi strani pa so z njimi tudi omejeni. Kljub temu lahko podatke organiziramo in do neke mere prilagodimo njihov prikaz. Poznavanje določenih specifičnosti delovanja kataloga bi uporabnikom lahko omogočalo ustrežnejše oblikovanje samih iskalnih poizvedb, s tem pa tudi hitrejša in enostavnejša iskanja. Rezultati raziskave kažejo, da uporabniki sicer precej dobro poznajo delovanje kataloga, zatakne se jim morda le pri nekaterih specifičnih lastnostih, kot sta na primer privzeti prikaz zadetkov ali pomen dodajanja pojmov v iskalni poizvedbi. Hipoteze tako ne moremo potrditi v celoti, saj izsledki raziskave kažejo, da uporabniki delovanje COBISS+ poznajo bolje, kot smo predvidevali.

Glede na trende, ki prevladujejo v spletnem okolju, smo s tretjo hipotezo predvidevali, da si uporabniki želijo podobnih funkcij in prilagoditev, kot jih najdemo v spletnih iskalnikih. Predpostavljali smo, da si želijo večjega prilagajanja kataloga njihovemu iskanju, podrobnejše opise gradiva oziroma vpogled v samo gradivo, personalizacijo in priporočilne vsebine. Z možnostjo dostopa do celotnih vsebin se pojavljajo vse tesnejše povezave z digitalno knjižnico. COBISS+ že sedaj ponuja povezave do nekaterih celotnih besedil ali podatkov, ki usmerja do končnega besedila. Predvidevali smo torej, da si uporabniki tega želijo še več, vendar rezultati raziskave ne kažejo tako očitne želje po takšnem dostopu. Uporabniki niso povsem prepričani, ali bi omenjena možnost pripomogla h koristnejši uporabi. Prav tako njihovi odgovori niso bili odločno prepričljivi v primeru možnosti dostopa do kazala vsebine. Raziskava kaže, da uporabniki prijave v Moj COBISS, ki v COBISS+ ponuja personalizacijo, ne uporabljajo pogosto. To potrjujejo tudi dokaj skromna uporaba funkcije Daj na »Mojo polico« in dodatne navedbe pri anketnem vprašanju o funkcijah, ki bi v prihodnje pripomogle k enostavnejši

uporabi. Anketiranci so pri možnosti podajanja svojega mnenja navajali funkcije, ki jih COBISS+ s prijavo v Moj COBISS trenutno že omogoča. Zdi se torej, da si uporabniki sicer želijo prilagojenih in personaliziranih funkcij (npr. iskanje po privzeti knjižnici), vendar funkcij, ki jim to do določene mere že ponujajo, v večini še ne uporabljajo. Morda bi bilo treba poskrbeti za večjo promocijo omenjene funkcije ali pa jo v okviru aplikacije vizualno bolj izpostaviti. Glede na strukturo spletnih knjigarn, ki ponujajo dodatne predloge za nakup na podlagi zanimanja preteklih obiskovalcev spletne strani, smo predvidevali, da si podobne možnosti želijo tudi uporabniki COBISS+. Kljub temu da si jih precej želi omenjene funkcije, ne moremo reči, da so rezultati raziskave povsem prepričljivi. Predvidevali smo, da jih bo omenjena funkcija bolj navdušila. Omenjene hipoteze na podlagi pridobljenih podatkov tako ne moremo potrditi in lahko sklenemo, da so želje uporabnikov pri oblikovanju novih funkcij še nedodelane.

5.3 PODLAGA ZA NADALJNJE DELO

V Mestni knjižnici Ljubljana, Knjižnici Bežigrad, v okviru organiziranih izobraževanj pripravljamo redne tedenske individualne računalniške tečaje,⁹ ki na podlagi želja uporabnikov lahko vključujejo tudi pomoč pri uporabi COBISS+, občasno pa izvajamo tudi skupinske delavnice o uporabi COBISS+ in mCOBISS. Izsledke raziskave lahko tako uporabimo za nadaljnjo pripravo teh delavnic. Raziskava nam posredno izrisuje področja, na katera smo lahko dodatno pozorni in jih uporabimo kot podlago za nove ideje pri delu z uporabniki.

Kot je razvidno iz trditev, ki so jih anketiranci navedli v raziskavi, v večini sicer najdejo iskano gradivo, vendar so se obenem pokazale tudi nekatere pomanjkljivosti pri samem oblikovanju iskalnih poizvedb. Uporabniki iščejo predvsem po naslovu in avtorju, zato bi v okviru delavnic lahko nekoliko več pozornosti namenili iskanju po ključnih besedah oziroma vsebini, ki je lahko koristna pri zadovoljevanju informacijskih potreb, vezanih na študij ali na določeno tematiko. COBISS+ bi lahko na ta način predstavili kot pomemben vir informacij in knjižnice kot zakladnice znanja.

⁹Tečaji so poimenovani Točka vseživljenjskega učenja. V posameznih knjižnicah se izvajajo tedensko oziroma glede na kadrovske zmogljivosti. Potrebna je predhodna prijava, uporabniki pa lahko predlagajo tudi področje, o katerem želijo izvedeti več.

Skozi raziskavo so se pokazale tudi nekatere druge pomanjkljivosti v zvezi s tem, kako uporabniki razumejo delovanje COBISS+. Polovica anketirancev ni ustrezno seznanjena s privzetim načinom prikaza zadetkov, kar pomeni, da ne morejo povsem ustrezno oceniti relevantnosti zadetkov. Bistveno bi bilo v delavnice vključiti razlago o strukturi prikaza zadetkov in razlogih za prikazano razvrstitev. Ustrezni bi bili tudi prikazi konkretnih iskalnih poizvedb in razlaga pridobljenih zadetkov, saj se je mogoče na ta način največ naučiti. Smiselni bi bil tudi prikaz nekaterih drugih funkcij. Uporabniki največkrat uporabljajo samodejno izpolnjevanje vnosa, zato jim lahko predstavimo še ostale, ki niso tako izrazite in enostavne za uporabo. Novost v COBISS+ predstavlja fasetno omejevanje, zato bi lahko nekaj več pozornosti namenili ravno tej funkciji, ki precej olajša selekcijo velike količine zadetkov.

Na podlagi dosedanjih izkušenj in izsledkov raziskave lahko oblikujemo okvirni osnutek načrta delavnice o uporabi COBISS+ (Preglednica 4).

Preglednica 4: Predlog osnutka načrta delavnice

Naslov	COBISS+ in njegova uporaba		
Udeleženci	Vsi zainteresirani za nova znanja in uspešno iskanje informacij		
Vsebina	Vsebina	Predviden čas	Podrobneje
	Splošno o COBISS+	5 min	Kratek uvod in predstavitev COBISS+, dostop do katalogov
	Načini iskanja	5 min	Primerjava načinov iskanja (izbirno in osnovno)
	Strategije iskanja	10 min	Prikaz ustreznega oblikovanja iskalnih poizvedb in predlogi za uspešno iskanje
	Prikaz rezultatov zadetkov	10 min	Razlaga razvrstitve zadetkov in pregled podatkov, ki omogočajo oceno relevantnosti posamezne enote gradiva
	Informacije o gradivu	5 min	Predstavitev podatkov o gradivu in kaj nam omogoča njegovo najdenje v knjižnici
	Konkretni primeri iskanja	10 min	Prikaz konkretnih primerov iskanja
	Uporaba storitve Moj COBISS	10 min	Kratka predstavitev storitve Moj COBISS in njenih funkcij
	Vprašanja udeležencev	10 min	Odgovori na vprašanja udeležencev, dodatni primeri za prikaz
	Potrebna oprema	Računalnik, projektor, povezava do spleta, ustrezen prostor	
Lokacija	<i>Naknadno</i>		
Čas	<i>Naknadno</i>		
Povabilo	Spletna stran, napovednik dogodkov		

Izvedba delavnice pa ne bo dovolj za uspešno izobraževanje uporabnikov. Potrebna bo aktivna promocija, da privabimo zainteresirane osebe. Termine delavnice bi bilo treba prilagoditi željam uporabnikom ter ob sami izvedbi prilagoditi časovne okvire in teme po potrebi preusmeriti na področja interesov udeležencev.

Kljub temu da o uporabi COBISS+ in nasploh o iskanju ustreznih informacij v katalogih uporabnike v knjižnicah izobražujemo vsak dan, ob njihovih obiskih, iskanju gradiva in njihovem lociranju v knjižnici, je to nikoli končan proces. Raziskava nam lahko pokaže, kaj uporabnike ovira na poti do želenega gradiva in kako jim lahko pri tem bolje pomagamo. Interes za izsledke raziskave je pokazal tudi IZUM, ki bi morda v prihodnje lahko v načrtovanje novih prilagoditev in funkcij vključil mnenja uporabnikov, izražena v pričujoči raziskavi.

6 ZAKLJUČEK

Knjižnični katalog je nepogrešljiv pripomoček pri delu knjižničarjev, vendar je orodje namenjeno predvsem uporabniku. Moral bi služiti zadovoljevanju njegovih informacijskih potreb ter mu na enostaven in hiter način posredovati želene informacije. Razvoj skuša odpraviti pomanjkljivosti, prisotne v knjižničnih katalogih, ponuditi želi nove rešitve in slediti trendom, ki jih narekuje iskanje na svetovnem spletu. Stremi k prilagajanju uporabniku in njegovemu načinu iskanja ter skuša upoštevati njegove potrebe. Današnji katalogi niso več le popis gradiva, saj ponujajo številne dodatne funkcije in prilagojene načine iskanja informacij.

V Sloveniji imamo na voljo spletno aplikacijo COBISS+, ki omogoča dostop do informacij vseh knjižnic, vključenih v sistem COBISS. V letu 2016 smo dobili novo verzijo, ki nam je v primerjavi s prejšnjo ponudila precej novosti. V raziskavi smo tako ugotavljali, kakšno je zadovoljstvo uporabnikov z novo verzijo COBISS+ in ali uporabljajo dodane funkcije. Rezultati so pokazali, da so uporabniki v splošnem precej zadovoljni s COBISS+, v večini najdejo želene informacije oziroma gradivo, vendar smo odkrili tudi nekatere pomanjkljivosti. Uporabniki še niso podrobneje seznanjeni s funkcijami, ki jim ponujajo personaliziran pristop iskanja. S prijavo v Moj COBISS bi lahko oblikovali sebi prilagojen način iskanja in si tako olajšali ter poenostavili iskanje, vendar tega zaenkrat še ne koristijo.

Načini iskanja, kot jih poznamo v spletnih iskalnikih, so izoblikovali pričakovanja uporabnikov knjižničnih katalogov. V sklopu raziskave nas je tako zanimalo tudi, katere funkcije bi lahko

iskanje v katalogu približale iskanju po spletu. V anketi smo predlagali nekatere najpogostejše funkcije, vendar prepričljivih odgovorov, ki bi izrazili navdušenje ob morebitni vključiti določene funkcije v katalog, nismo zaznali. Uporabniki so bili glede naštetih funkcij precej neopredeljeni. Morda pa katalogi ne bi smeli biti preveč podobni spletnim iskalnikom in bi se morali v prihodnje oblikovati na svoj edinstven način.

7 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Breeding, M. (2006). Technology for the next generation. *Computers in Libraries*, 26(10), 28–30. Pridobljeno 6. 2. 2019 s spletne strani: <https://librarytechnology.org/repository/item.pl?id=12342>
- Fons, T. (2016). The tradition of library catalogs. *Library Technology Reports*, 52(5), 15–19. Pridobljeno 5. 2. 2019 s spletne strani: <https://journals.ala.org/index.php/ltr/article/view/6032/7723>
- Izjava o mednarodnih katalogizacijskih načelih.* (2009). IFLA. Pridobljeno 3. 2. 2019 s spletne strani: https://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/icp/icp_2009-sl.pdf
- Komisija za katalogizacijo.* (2008). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 2. 2. 2019 s spletne strani: <https://www.nuk.uni-lj.si/nuk/komisija-za-katalogizacijo/o-komisiji>
- Lah, S. (2018). COBISS+. *Šolska knjižnica*, 27(3), 16–26.
- Merčun, T. (2014). Čas za spremembe: prihodnost knjižničnega kataloga. *Šolska knjižnica*, 24(3/4), 144–155.
- Merčun, T. in Žumer, M. (2008). Knjižnični katalogi: žlahtna tradicija pred novimi izzivi. *Šolska knjižnica*, 18(1/2), 55–65.
- Narodna in univerzitetna knjižnica. (2019a). *Letno poročilo 2018: gradivo za sejo Strokovnega sveta in Sveta NUK.* Ljubljana: NUK. Pridobljeno 12. 5. 2019 s spletne strani: https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/NUK_Porocilo_2018_20190228_NSKD.pdf
- Narodna in univerzitetna knjižnica. (2019b). *Program dela 2019.* Ljubljana: NUK. Pridobljeno 12. 5. 2019 s spletne strani: https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/NUK_Program_dela_2019_20190305.pdf
- Novotny, E. (2004). I don't think I click: a protocol analysis study of use of library online catalog in the Internet age. *College & Research Libraries*, 65(6), 525–537. doi: 10.5860/crl.65.6.525

- Online catalogs: what users and librarians want: an OCLC report.* (2009). Dublin: OCLC.
Pridobljeno 11. 2. 2019 s spletne strani: <https://www.oclc.org/content/dam/oclc/reports/onlinecatalogs/fullreport.pdf>
- Petek, M. (2000). Pomembnost funkcij knjižničnega kataloga za uporabnike. *Knjižnica*, 44(3), 137–147.
- Prekat: priročnik za enostavno uporabo katalogizacijskih pravil.* (2001). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Saye, J. D. in Šauperl, A. (2002). Išče se: učinkovit in preprost knjižnični katalog. *Knjižnica*, 46(3), 129–141. Pridobljeno 25. 1. 2019 s spletne strani: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-0GZDYK1N/14096331-3d7c-4de9-b2c2-5b24361d60fe/PDF>
- Švab, K. (2018). The opinion of public and academic librarians on the necessary changes in the library catalogue. *Knjižnica*, 62(3), 31–50. Pridobljeno 28. 1. 2019 s spletne strani: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7376/6887>
- Verona, E. (1983). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 2, Kataložni opis.* Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
- Verona, E. (1986). *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 1, Odrednice i redalice.* Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo.
- Yu, H. in Young, M. (2004). The impact of web search engines on subject searching in OPAC. *Information Technology & Libraries*, 23(4), 168–180. Pridobljeno 8. 2. 2019 s spletne strani <https://ejournals.bc.edu/index.php/ital/article/view/9658/8547>
- Značka: priročnik za določanje značnic pri katalogizaciji.* (2001). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Žumer, M. (2004). Podatkovne zbirke. V M. Steinbuch (ur.), *Informacijsko opismenjevanje: priročnik za delo z informacijskimi viri* (str. 105–127). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

PRILOGA

Priloga 1: Anketni vprašalnik

Spletna anketa o uporabi COBISS+

Kratko ime ankete:	COBISS+
Dolgo ime ankete:	Spletna anketa o uporabi COBISS+
Število vprašanj:	14
Aktivna od: 3. 3. 2019	Aktivna do: 7. 4. 2019

Pozdravljeni, v sklopu raziskave o uporabi COBISS+ vas vljudno vabim k sodelovanju. Posredovani podatki so zaupni in bodo uporabljeni izključno za namen priprave raziskovalne naloge za strokovni izpit. Za izpolnjevanje boste potrebovali približno 5 minut časa.

Za vaše sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem.

Debevc Sabina

1. Kako pogosto uporabljate COBISS+?

- Skoraj vsak dan.
- Tedensko.
- Mesečno.
- Nekajkrat letno.
- Zelo redko.
- Nikoli.

1. * Kakšen je vaš razlog za neuporabo?

- Vedno mi pomagajo knjižničarji.
- Nisem imel potrebe po iskanju gradiva.
- Prezahteven vmesnik.
- Ne poznam.
- Drugo:

2. Za katere namene najpogosteje uporabljate COBISS+?

Možnih je več odgovorov

- Za iskanje gradiva za sprostitev in razvedrilo.
- Za raziskovanje področja zanimanja.
- Za študij.
- Za službo.
- Za dostop do storitve Moja knjižnica.
- Drugo:

3. Koliko zadetkov običajno podrobneje pregledate?

- Do 5 zadetkov.
- Od 6 do 10 zadetkov.
- Več kot 10 zadetkov.

4. S katerimi podatki največkrat iščete gradivo v katalogu? Razvrstite jih od 1 do 5, 1 pomeni največkrat, 5 najmanjkrat. Z miško prenesite okvirje z odgovori z leve na desno stran po izbranem vrstnem redu.

Avtor
 Naslov
 Ključne besede – po vsebini
 Ključne besede – avtor in naslov
 Leto izida

5. Kateri način iskanja največkrat uporabljate?

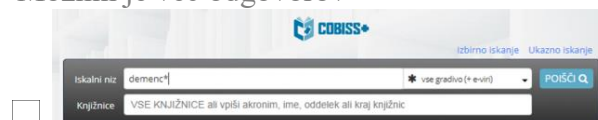
Osnovno iskanje.

Izbirno iskanje.

6. Katero od naslednjih funkcij uporabljate?

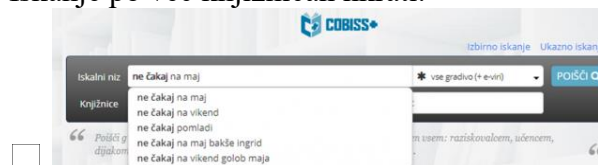
Možnih je več odgovorov

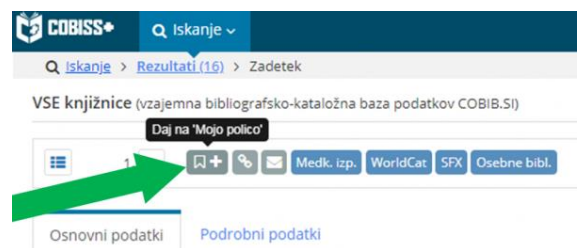
Krajšanje besed z *.

Iskanje po več knjižnicah hkrati.

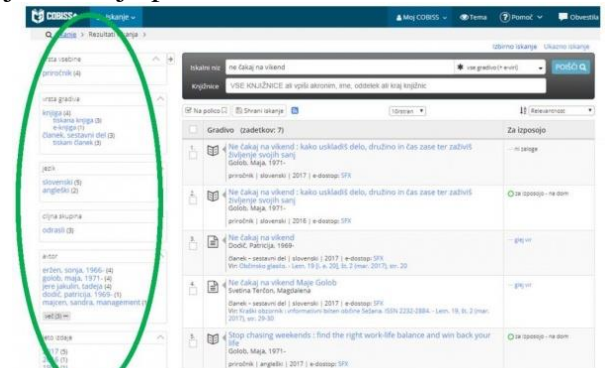
Samodejno izpolnjevanje vnosa.

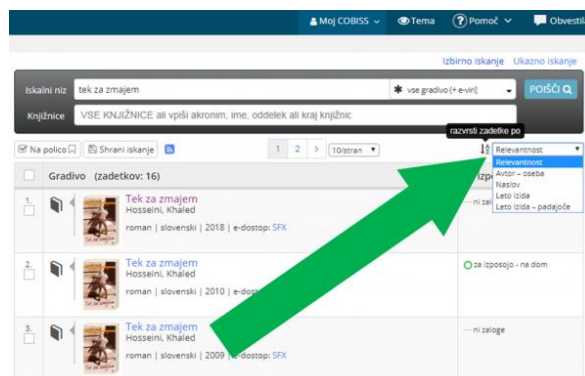
Daj na "Mojo polico".

Zavihek s podrobnimi podatki.

Filtriranje glede na jezik, vrsto gradiva, ciljno skupino, predmet/vsebino ...

Razvrščanje zadetkov glede na relevantnost, avtorja, naslov, leto izida ...

Drugo:

7. V nadaljevanju je nekaj trditev o COBISS+. Označite, ali se vam zdijo spodnje trditve pravilne ali napačne.

	Drži	Ne drži	Ne vem
Vpisovanje malih in velikih črk vpliva na rezultat.	☐	☐	☐
Z znakom * besede krajšamo in se tako izognemo manjšemu številu zadetkov.	☐	☐	☐
Posebne črke (ü) lahko opustimo in jih nadomestimo z navadnimi (u).	☐	☐	☐
Z dodajanjem pojmov iskalno poizvedbo razširimo in tako dobimo več zadetkov.	☐	☐	☐
Privzeti prikaz zadetkov je glede na datum izida.	☐	☐	☐
V COBISS+ je na voljo pomoč.	☐	☐	☐

8. Ali najdete gradivo, ki ste ga iskali?

- Da, vedno.
- Da, skoraj vedno.
- Običajno da, vendar potrebujem nekoliko več časa.
- Včasih.
- Redko.
- Ne, zato se obrnem na knjižničarje.

9. Ocenite, kaj bi po vašem mnenju pripomoglo k enostavnejši in prijaznejši uporabi COBISS+.

	Zagotovo Ne	ne	Mogoče	Da	Zagotovo da
Kazalo vsebine pri podatkih o gradivu.	☐	☐	☐	☐	☐
Funkcija "Ali ste morda mislili?".	☐	☐	☐	☐	☐

	Zagotovo ne	Ne	Mogoče	Da	Zagotovo da
Vizualno privlačnejši izgled.	☐	☐	☐	☐	☐
Predogled nekaterih strani gradiva.	☐	☐	☐	☐	☐
Ocene/mnenja o gradivu.	☐	☐	☐	☐	☐
Predlogi sorodnega gradiva (priporočena literatura).	☐	☐	☐	☐	☐
Možnost neposrednega citiranja virov.	☐	☐	☐	☐	☐
Drugo:	☐	☐	☐	☐	☐

10. Ocenite svoje zadovoljstvo s COBISS+.

11. Vaša starost:

12. Spol:

- Moški Ženski

13. Kakšen je vaš trenutni status?

- Dijak
 Študent
 Zaposlen
 Brezposelni
 Upokojen
 Ne želim odgovoriti

Odgovorili ste na vsa vprašanja v anketi. Najlepša hvala za sodelovanje.